

Uvod u temu nasilja

Nasilje je sveprisutna pojava. Percepcija društva jeste da je nasilje u porastu, uključujući nasilje u školama, ali istina je zapravo kompleksnija, jer percepcija ne mora uvijek odgovarati istini, međutim nema sistematskog praćenja i ne možemo sa sigurnošću tvrditi kako se kreće trend ove pojave.

Sa sigurnošću možemo reći da nasilje u školama nije nova pojava, samo se posljednjih godina sve više pažnje pridaje tom fenomenu. Isto tako, još uvijek nema jedinstvenog pristupa istraživanju nasilja među vršnjacima, a također se postavlja pitanje šta je to što treba istraživati prilikom razmatranja pitanja nasilja, da li je to "buling", vršnjačko nasilje, antisocijalno ponašanje, vandalizam, prekršaji koje prave djeca u sukobu sa zakonom, maloljetnička delinkvencija ili podaci koji govore o socijalnoj isključenosti. Dakle, postoji nedostatak u sistematskom prikupljanju podataka.

Prema podacima Svjetske zdravstvene organizacije (SZO), nasilje među mladima je u porastu koje se među ostalim faktorima, značajno može objasniti i pojavom siromaštva, kao i socijalne i ekonomske tranzicije.

U istraživanju SZO provedenom 2002. godine o mladima i nasilju ističu se četiri osnovna i međusobno povezana uzroka/uticaja: 1. individualne, biološko/psihološke karakteristike koje utiču na naslijedenu ili naučenu osobnost/ličnost, 2. odnosi unutar porodice i sa vršnjacima, 3. zajednica na nivou socijalne kohezije i integracije, 4. društvo, demografske i društvene promjene, ujednačena primanja i strukture vlasti.

Među druge faktore koji utiču na nivo nasilja u školama svakako možemo ubrojiti: vrstu škole i klimu u školama, odnos učenik-nastavnik, karakteristike vršnjačkih grupa, karakteristike same grupe učenika kao što su uzrast, pol, etnička pripadnost, porodice iz kojih dolaze, posebne potrebe u obrazovanju, historijski trendovi i dr.

Različiti oblici nasilja utiču na to da se žrtve osjećaju frustrirano, ljuto, poniženo, izolovano, beznadežno, povrijeđeno, uplašeno što ih dalje vodi u rizik slabijeg školskog uspjeha, niskog samopouzdanja, depresije, pa čak i suicidalnih misli ili pokušaja. U svakom slučaju duža izloženost nasilju vodi žrtvu ka problemima vezanim za mentalno zdravlje i somatske poremećaje.

Prema nekim istraživanjima smatra se da je svako drugo dijete izloženo nekom obliku nasilja, tj. prema drugim rezultatima 63% djece u školama je zahvaćeno vršnjačkim nasiljem, bilo da su izvršio, pomagači, posmatrači, žrtve ili oni koji ih brane, a poznato je da svi oni trebaju stručnu pomoć.

Šta možemo uraditi?

Kao odgovor na nasilje u različitim zemljama Evrope postoje različiti programi kojima se pokušava uticati na smanjenje pojave nasilja u školama. Ti programi se razlikuju po mnogim svojim obilježjima.

Različiti programi podučavanja na temu smanjenja nasilja mogu značajno doprinijeti smanjenju pojave nasilja, bilo da se radi kroz grupni pristup i to proučavanjem literature, kroz dramske aktivnosti, igranje uloga, filmove, korištenjem multimedijalnih materijala, sve to može biti od pomoći ali samo kao dio šireg programa intervencija.

Neki od progama se također fokusiraju na **individualnu podršku učenja socijalnih vještina**, asertivnosti, jačanja samopouzdanja i promjene ponašanja.

Šta je ono što škola može uraditi: uvođenje pravila ponašanja u školu i razrede, razvoj opštih preventivnih mjera, unapređenje školske klime u cilju smanjenja nasilja, podučavanje raznih programa i poticanje aktivnosti, individualna podrška djeci pod rizikom da postanu nasilna, podrška djeci žrtvama nasilja, sigurnosne mjere, obuka osoblja.

Također, jedna od metoda može biti **učenje socijanih, emocionalnih i vještina ponašanja** i praćenje primjene istih (taj program daje najbolje rezultate na ranijem uzrastu 5-11 god). Program podrazumijeva 5 ključnih elemenata: svjesnost o sebi, empatiju, upravljanje osjećanjima, motivaciju i socijalne vještine, uključujući i komunikaciju. U istraživanjima u Velikoj Britaniji se pokazalo da usvajanje ovih vještina ne pomaže učenicima samo u razvoju ličnih i interpersonalnih vještina, već ima značajan uticaj na: njihov školski/akademski uspjeh, smanjenje broja izostanaka u školi, pozitivnu promjenu ponašanja i smanjenje nasilnih incidenata, što sve zajedno utiče na povećanje stepena inkluzivnosti u školama.

Važnu ulogu u razvoju bilo preventivnih ili interventnih programa imaju i sami učenici, oni trebaju biti uključeni, jer i time utičemo na smanjenje nasilja u školama.

Istraživanja u nekim Evraopskim zemljama su pokazala da **vršnjačka podrška** može biti ne samo interventna već i preventivna mjera u cilju smanjenja nasilja u školama Uloga učenika može biti u obliku sistema vršnjačke podrške, u kojem se cijeni saradnja i kvalitet odnosa. Kroz sistem vršnjačke podrške učenici mogu razviti i kapacitet da kanališu agresiju kada se ona pojavi, a također razvijaju i iskustvo promovisanja nenasilnog ponašanja u širem kontekstu. U vezi s tim važno je promovisati saradnički, grupni pristup među vršnjacima kako bi se ohrabrilu pro-socijalno ponašanje i povećao nivo saradničkog ponašanja koji se zaniva na povjerenju. Učenici tako usvajaju vještine saradnje kroz strukturisane aktivnosti. Zatim, vršnjačka medijacija, rješavanje konflikata, slušanje ili vršnjačko savjetovanje. Kroz takve pristupe učenici uče raditi zajedno što utiče na smanjenje predrasuda, sticanje vještina komunikacije, razmjenu informacija i načina kako sagledavati svoja postignuća, ali isto tako i na učenje vještina kako rješavati i prevazilaziti konfliktne situacije. Škola tako postaje mjesto gdje se na prihvatljiv način može razgovarati o osjećanjima i odnosima.

Prednosti vršnjačke podrške su slijedeće: vršnjaci otkrivaju nasilje mnogo ranije nego odrasli.

- mladi se lakše povjeravaju vršnjacima nego odraslima
- žrtva nasilja se ima kome obratiti i brzo uviđa da osoblje škole poduzima nešto u vezi s tim
- osoblje često nema dovoljno vremena da se bavi svim interpersonalnim problemima
- vršnjaci tako stiču vještine koje će im biti od koristi kasnije u životu
- tokom vremena škola se percipira kao organizovano mjesto koje brine o djeci
- vršnjačka podrška često može biti dobra veza prema drugim sistemima podrške

Također je važno u rad škole uključivati i neke druge grupe, ali i širu društvenu zajednicu. Od velike pomoći može biti i mreža profesionalne podrške.